

стилістичних і конотативних опозицій. Протиставлення термінних синонімів нейтралізується в тотожності, оскільки вони не співвідносяться між собою, а стосуються безпосередньо позначуваного об'єкта.

Важливою проблемою є розмежування синонімів і варіантів у термінологічній лексиці. Автор пропонує вважати синонімічними два різні терміни, які називають те саме поняття. Серед них можна виділити такі типи: 1) лексичні – терміни, утворені від різних твірних основ: абсорбер – вбирач, ажурний – прозорчастий, затичка – корок, лисиці – лещата, твердий – жорсткий – цупкий – штивний; 2) словотвірні – терміни, утворені від однієї твірної основи за допомогою різних словотворчих афіксів: випуск – випускання, вичистка – вичищення, витяжкар – витяжник, ізолювання – ізоляція, ремонтник – ремонтувальник, металевий – металічний; 3) синтаксичні: а) терміни, утворені різними способами: мільяр – миловар (афіксальний – безафіксний), дробарка – машина дробильна (морфологічний – аналітичний), солодомлин – млин солодовий (основоскладання – аналітичний); б) терміни-словосполучення з різним складом: апретурна фабрика – обробна фабрика, голкове виробництво – голкова справа. Варіантами варто називати формальні видозміни того самого слова. Коли поряд вживають дві форми одного слова, які можуть мати відмінності на фонетичному (промежок – проміжок) та морфемному (скидний – скидальний) рівнях або у формах роду (бензин – бензина) та числа (козли – козла). Появу синонімів у літературній мові пов'язують з такими причинами:

1) наявністю різноманітних ознак у предметів і явищ, кожна з яких може стати основою для називання;

2) широтою словотворчої бази, зокрема синонімічних словотворчих афіксів;

3) контактами української мови з іншими мовами, що призводить до значної кількості запозичень;

4) взаємодією літературної мови з територіальними та соціальними діалектами.

Важливим джерелом термінів-синонімів є наявність у науці шкіл та напрямів, що користуються різними критеріями визначення того самого поняття. Оскільки одне наукове поняття може мати багато різних ознак, його можна по-різному сприймати і дати кілька назв, які відображають різні властивості об'єкта номінації [3].

Отже, незважаючи на вимогу не використовувати синонімів в одній терміносистемі, синонімія термінів властива науково-технічній термінології. Вона виявляється на різних рівнях – словотвірному, синтаксичному й навіть стилістичному. Тому синоніми в термінології доречні, зокрема вони необхідні для: наукового означення поняття і тлумачення терміна (особливо чужомовного походження); найточнішого висловлювання думки, особливо коли межа між поняттями нечітко окреслена; уникання повторів того самого слова чи словосполучення. Аналізуючи явище синонімії в термінології, не варто різко протиставляти її синонімії в літературній мові загалом, адже термінологічна лексика – це прошарок лексики літературної мови, якій притаманні ті самі ознаки. А тому варто вести мову про синонімію в термінології не лише як про негативне явище, як про "баласт у термінології", але і як про невід'ємну ознаку термінології та мови взагалі.

Наук. керівн. Архипенко Л. М.

Література: 1. Суперанская О. В. Общая терминология. Вопросы теории / О. В. Суперанская, А. Н. Подольская, Н. В. Васильева. – М. : Наука, 1989. – 134 с. 2. Кочан И. М. Синонимия в терминологии / И. М. Кочан – М., 1992. – С. 32 – 34. 3. Коваль А. П. Синонимика у термінології / А. П. Коваль. – К., 1965. – С. 157–168. 4. Даниленко В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. – М. : Наука, 1977. – 243 с. 5. Словник української мови у 11 т. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – 699 с. 6. Панько Т. І. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів, 1994. – 216 с.

УДК 811.161.2'282.3(477.5/7)

Король О. С.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СТЕПОВИЙ ГОВІР ПІВДЕННО-СХІДНОГО НАРІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Досліджено південно-східне наріччя, а саме степовий говір та його фонетичні, морфологічні та лексичні особливості. Розглянуто територіальні особливості поширення степової говірки південно-східного наріччя.

Аннотация. Исследованы юго-восточные наречия, а именно степной говор и его фонетические, морфологические и лексические особенности. Рассмотрены территориальные особенности распространения степного говора юго-восточного наречия.

© Король О. С., 2014

115

"Управління розвитком", № 12 (175) 2014

Annotation. The article investigates the south-eastern dialect, namely the steppe dialect and its phonetic, morphological and lexical features. Territorial features of the steppe south-eastern dialects spreading have been investigated.

Ключові слова: південно-східний діалект, українська літературна мова, особливості говорів на території України, говірка, степовий говір.

Існує три наріччя української діалектної мови: південно-західне, південно-східне й північне. Південно-східне наріччя охоплює говори південних, східних та центральних областей України, а також поширене на території сусідніх земель Росії, у місцях розселення українців [1, с. 180].

Проблему поділу української діалектної мови, а саме південно-східного наріччя, вивчали Я. Головацький, О. Потебня, Й. Дзендзелівський, М. Никончук, О. Євтушок, М. Онишкевич, Б. Ларін та ін.

Метою статті є систематизація й опис лексичних, граматичних та морфологічних особливостей степової говірки південно-східного наріччя української мови.

Південно-східне наріччя виникає у кінці XV – на початку XVI століть. У кінці XVIII століття південно-східне наріччя української мови активніше за інші проникає до української літератури. Остаточ-но сформувалося як наслідок дозаселення людності у XIX – XX століттях. Велику роль відіграло приєднання російськомовного півострову Крим до України та сусідство з Белгородською, Воронезькою та Ростовською областями [2, с. 47].

Південно-східне наріччя поширене на території Луганської, Харківської, Полтавської, Запорізької, Донецької, Кіровоградської, Дніпропетровської, Херсонської та частково, Миколаївської, Черкаської та Одеської областях. Говірки південно-східного наріччя також побутують на території Белгородської, Курської, Воронезької та Ростовської областей. Південно-східне наріччя охоплює середньонаддніпрянський, слобожанський та степовий говори, з яких тільки середньонаддніпрянський належить до говорів старого утворення, а інші – пізнішої формації [3].

Велика кількість особливостей південно-східного наріччя є, водночас, особливостями української літературної мови. Хоча це наріччя й поділяється на три говори, однак цей поділ зовсім не виразний і відносно умовний.

Виділяють три підтипи південно-східного наріччя. Перший – середньонаддніпрянський говір, внутрішню диференціацію якого зумовлює поширення явищ, які характерні для північного й південно-західного діалектів. Цей говір є найближчим до нової літературної мови України [3].

Другий – слобожанський говір, який сформувався внаслідок взаємодії і подальшого розвитку переселенських середньонаддніпрянських, подільських, частково східнополіських та південноросійських говірок, зв'язок з якими простежується і зараз [3].

Третій – степовий говір. Він зазнавав впливу болгарських, молдавських, російських говірок у різні періоди часу. Цей говір сформувався найпізніше, але за територією поширення є найбільшим. Степовий говір поширений на території Кіровоградської, Дніпропетровської, Запорізької, Донецької, Луганської, Херсонської, Миколаївської областей та АР Крим.

Фонетичними особливостями степового говору вважають:

неоднаковий розвиток [ě] – переважно як [i], зрідка – як [и], [e], [o], [y] (дірка, ц'ул'увати);

вживання [ф] замість [хв] (фалити, фіст) і [х] зам. [ф] (хунт);

неоднаковий розвиток сполуки губного приголосного (здорóвл'а, здорóв'я);

відсутність в окремих словоформах чергування задньоязикових приголосних г, к, х з шиплячими і свистячими приголосними (на дорóг'і, рук'і);

перед глухими і в кінці слова дзвінкі приголосні оглушуються (т'áшко, міх, 'міг');

заступлення [т'] на [к'] в окремих словах (к'існо, к'істо);

динамічний наголос [3].

Морфологічними особливостями степового говору є:

в орудному відмінку однини іменники I відміни можуть мати паралельні закінчення -ою, -ейу, -ой, -ей (земл'óю, душóй);

помітний вплив закінчень іменників чоловічого роду на іменники жіночого і серенього роду в родовому відмінку однини (хат'і́у, ноч'і́у, озéр'і́у, тел'ат'і́у);

паралельні закінчення властиві орудному відмінку множинних іменників (сáн'ми – сáнами, гóн'ми – гóнами);

у ряді говірок збереглися форми двоїни іменників жіночого роду при числівниках два, три, чотири (три йам'і, ч'оті́р'і корзй'ні);

відсутність у формах непрямих відмінків особових займенників приставного [н] (кóло йéйі, на йóму);

можливе паралельне закінчення 3-ї особи однини теперішнього часу – зрідка з кінцевим [т'] (рóбит', хóдит'), але переважно без кінцевого [т'] (рóбе, нóсе) [3].

Лексичними особливостями слобожанського говору є локальні слова, наприклад: лáманка – бительня, кобу́шка – глечик, рíга – клуня, хоб'і́т':а – відходи після молотьби колосків у степ, неудо́биц'а – цілина, ко́беиц', р'áбеиц' – яструб, в'ідволож – відлига, с'івеирко – холодно, полов'і́д':а – повінь, накідка, наст'і́л'ник – скатерка, звід – криничний журавель, хáлаш – будівля для реманенту та ін. [4].

Отже, проаналізувавши степовий говір південно-східного наріччя української мови, можна виділити велику кількість морфологічних та фонетичних особливостей. Значна відмінність від інших

говорів південно-східного наріччя пояснюється тим, що цей говір зазнавав впливу болгарських, молдавських та російських говірок. На розвиток степового говору також вплинуло сусідство з Курською, Воронежською та Ростовською областями.

Наук. керівн. Архипенко Л. М.

Література: 1. Гриценко П. Ю. Степовий говір / П. Ю. Гриценко // Українська енциклопедія. – 2000. – С. 138–139. 2. Ужченко В. Фразеологічний словник східнослов'янських і степових говірок Донбасу / В. Ужченко, Д. Ужченко. – Луганськ : Альма-матер, 2000. – С. 47. 3. Бевзенко С. П. Українська діалектологія / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 1980. – С. 85–93. 4. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори / І. Г. Матвіяс. – К. : Наукова думка, 1990. – С. 64.

УДК 811.161.2'276.6

Кузнецов В. С.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ

Анотація. Розглянуто перетворення й зміни в офіційно-діловому стилі української мови на сучасному етапі, що проявляються на рівні понять і термінології. З'ясовано доцільність і перспективність використання окремих номінацій.

Аннотация. Рассмотрены преобразования и изменения в официально-деловом стиле украинского языка на современном этапе, проявляющиеся на уровне понятий и терминологии. Определены необходимость и перспективность использования отдельных номинаций.

Annotation. The article deals with current transformations and changes in the formal business style of the Ukrainian language, which manifest themselves at the level of concepts and terminology. The needs and perspectives of the usage of individual nominations have been identified.

Ключові слова: ділове спілкування, номінація, лексикон, запозичення, інновація.

За останні 15 – 20 років склад українського лексикону змінюється з особливою стрімкістю. Невпинність цього процесу спричинила зміна соціально-політичного статусу української мови на тлі радикальних змін у суспільному й державному устрої України. Після проголошення незалежності України відбувся бурхливий розвиток офіційно-ділового стилю. Вийшло друком багато нових словників, довідників, посібників, розроблено низку відповідних програм на радіо й телебаченні.

Ситуацію, в якій опинилася українська мова на зламі тисячоліть, часто не без підстав і перебільшень називають доленосною і, зрештою, вирішальною для неї. Державний статус гарантує українській мові не лише повноцінне функціонування, а й можливість розвитку її нових функціонально-стильових реєстрів [1].

Нові потреби життя, ситуації й умови ділового спілкування в державі, розширення стосунків із зарубіжними партнерами постійно потребують удосконалення усної й писемної форми офіційно-ділового стилю (далі – ОДС). Багато науковців, а саме: В. Німчук, О. Сушко, Н. Бабич, С. Шевчук, М. Зубков, Н. Сологуб, І. Фаріон, С. Єрмоленко, А. Бурячок, І. Вихованець та інші, активно розглядають ОДС у теоретичній та практичній площинах.

Метою статті є дослідження та аналіз сучасних тенденцій розвитку українського офіційно-ділового мовлення.

Розширення діапазону функціонування офіційно-ділового українського мовлення на сучасному етапі відбувається повільно й суперечливо, оскільки у виробничо-економічній, правоохоронній та нотаріальній, військовій, спортивній тощо галузях реалізація цього мовлення відбувається в основному в писемній формі. Реалізацію ж усної форми в публічних виступах (за участю ЗМІ) представників керівництва країни, проте на нижчих щаблях державного управління, у регіонах публічне використання української мови ще не набуло стовідсоткового поширення [2].